

Konu: Temizlik Önemi

İslam, insanlar için hedeflediği medeniyetin inşasına başlarken, iki şeye güçlü bir şekilde dikkat çekmiştir; Temizlik ve saygınlık. Bu iki kavramı hayatın hemen hemen her alanına yerleştirmiştir. Örneğin ibadetlerde kişi Allaha karşı görevini yaparken ilk karşılaşacağı kavramlar, temizlik ve saygı kavramlarıdır. Önce temizlenmesini, sonrada saygı göstermesi istenir.

İslam bireysel ve toplumsal yaşam alanlarına yönelik önermelerinde bu iki kavrama bolca atf yapmaktadır. Topluca ibadetin yapılmasını önerdiği yerlerde topluca önlemlerin alınmasını, bireysel ibadetin yapılmasını önerdiği yerlerde bireysel önlemlerin alınmasını önermektedir. İslam insanın toplumsal, bireysel, insan-hayvan ve insan-çevre yaşam alanlarına dair hayati öneme sahip tespitler sunmaktadır. Bu günlerde bütün dünyayı etkisi altına alan binlerce canın, milyonlarca malın kaybına neden olan COVID-19 vb. hastalıklarla ilgili 14 asır önce Hz. Peygamber; **"Bir yerde veba ve benzeri, herhangi bir bulaşıcı hastalık olduğunu işittiğiniz zaman, o yere girmeyiniz. Bulduğunuz yerde böyle bulaşıcı bir hastalık varsa, oradan da çıkıp kaçmayınız"**¹. Buyurarak bugün çok büyük önem arz eden karantina yöntemine işaret etmektedir. İslam, Medeniyet inşasına yönelik inen ilk ayetlerinden biri de **وَيَأْتِيَاكَ فَطَهَّرْ** **Elbiseni temizle**² ayetidir

Bu emre muhatap olan, hevesine göre konuşmayan ilk müfessir Hz. Muhammed s.a.v de, **"Temizlik imanın yarısıdır"** ³ الطهور شرط الإيمان. Buyurarak temizliğin önemini ortaya koymuştur.

İslam'da temizlik kavramı maddi ve manevi olmak üzere iki başlık altında değerlendirilebilir. Manevi temizlik "tezkiye" kavramıyla Kur'an'da saflaştırma, temizleme, arındırma anlamında kişilik olgunlaşması anlamında kullanılırken (Bkz. Bakara, 2/151; Al-i İmran, 3/77; Nisa, 4/49; Cum'a, 62/2; Fatır, 35/18) Zekât kavramı da, malı arındırma anlamında kullanılmıştır. Maddi anlamda temizlik, manevi temizliğin ön şartı olarak değerlendirilmiştir. Konuyu maddi temizlikle sınırlandırıp ilgili ayet ve hadisleri, bazı başlıklar altında değerlendirerek anlamaya çalışacağız.

Kişisel ve Toplumsal Temizlik

İslam kişisel ve toplumsal bakıma büyük önem vermektedir.

عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ، وَإِعْفَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَالِكِ، وَاسْتِنْسَاقُ الْمَاءِ، وَقَصُّ الْأَظْفَارِ، وَغَسْلُ الرَّجْلِ، وَتَنْثُفُ الْإِيطِ، وَحُلُّ الْعَانَةِ، وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ. قَالَ زَكْرِيَّا: قَالَ مُصَنَّبٌ: وَنَسِيْبُ الْعَاثِرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمُضَةَ. زَادَ قُتَيْبَةُ، قَالَ وَكَيْفَ: انْتِقَاصُ الْمَاءِ: بَعْثُ الْاسْتِنْسَاقِ...⁴

"Bıyık kısaltmak, sakal bırakmak, misvak kullanmak, burnuna su vermek, tırnak kesmek, parmak buğumlarını yıkamak, koltuk altı ve kasık temizliğini yapmak, su ile büyük ve küçük avret yerlerini yıkamak, ağız su ile çalkalamak hasletler fitrattandır".

Toplumsal temizlikle ilgili,

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ، كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، فَنَظَّفُوا أَفْنِيَتَكُمْ، وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ⁵
Peygamberimiz: "Allah güzeldir güzeli sever, temizdir temizi sever, kerimdir ikramı, sever, merttir mertliği sever. Avlularınızı temizleyiniz İsrail oğullarına benzemeyiniz." buyurmuştur.

Kişisel temizlik;

قال, إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ ، فَلَا يَغْمَسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ⁶ . . .

"Sizden biriniz uykudan kalkınca üç defa ellerini yıkasın, zira elini nerede gecelediğini bilmez"
 "الولا أن أشتق على أمتي لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة، أو مع كل صلاة⁷ :

"Ümmetime ağır gelmesinden korkmasaydım her namaz vaktinde veya her namazla birlikte misvak kullanmasını emer ederdim".

Toplumsal temizlik;

⁸ قال الغسل يوم الجمعة واجب على كل محتلم، وأن يسنن، وأن يمس طيبًا إن وجد . . .

"Cuma gününde yıkanmak her baliğ olana gereklidir. Dişlerin temizlenmesi ve buluyorsa koku sürmesi gerekir".

Kişisel ve Toplumsal Temizlik

Efendimiz a.s.v söyle buyurmuştur;⁹ **"Ölüyü yıkayan kişi yıkansın."**

Yıkardaki delilleri incelediğimizde;

- a- kendisine karşı ödev ve sorumlulukları
- b- Topluma karşı ödev ve sorumlulukları
- c- Allaha karşı ödev ve sorumlulukları şeklinde özetlenebilen görev ve sorumluluklar bir bütün oluşturmaktadır.

¹ Buhâri, Tıb, 19

² Mütessir 4

³ (1 / 501) مسلم بصحيح النووي شرح

⁴ 261 مسلم صحيح

⁵ السيوطي 1742 صحيح الصغير الجامع

⁶ البخاري 278 مسلم

⁷ 887 البخاري 252 مسلم

⁸ 846 مسلم له، ولللقطة 880 بخاري

⁹ 7770 , واحد، 1463، ماجه وابن 993 والترمذي، 3161 داود أبو أخرج

İslam'ın önemseddiği bu ödev ve sorumluluklardan bir tanesi eksik olursa İslami hayat tarzı işlemez, felç olur. Toplumla yarardan fazla zarar verir. İslam peygamberi, **‘Avlularınızı temizleyiniz İsrail oğullarına benzemeyiniz’** sözü bunu ifade etmektedir.

Canlı ve Çevre Temizliği

İslam, insanı yeryüzünün halifesi olarak seçmiş ve ona karşı kendisini sorumlu tutmuştur. Buna göre insan yaşadığı bu kâinatta istediği gibi davranma hakkına sahip değildir. Dolayısıyla kendisine sorumluluk yükleyene göre davranması gerekmektedir. Konuyla ilgili hadisler;

طُهُورٌ إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، أَوْ لَاهَنَّ بِالْتُّرَابِ.¹⁰

“Köpeğin yaladığı kabının temizliği, bir defa toprak olmak üzere yedi defa yıkanmasıdır.”

يَا رَوَيْفِعُ لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ بَعْدِي فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّهُ مِنْ عَقْدٍ لِحَيْثُهُ أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرَا أَوْ اسْتَنْجَى بِرَجِيْعٍ دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ فَإِنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ بَرِيءٌ 11

“Ey Ruveyfa sen benden sonra uzun yaşayacaksın. İnsanlara haber ver; her kim ki sakalını bağlasa, boncuk muska gibi şeyleri taksa, hayvan artığı veya kemikle tuvalet temizliğini yaparsa bilsin ki Muhammed a.s.v. ondan uzaktır.”

مَا قَطَعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهُوَ مَيْتٌ.¹²” diyen Peygamberimiz, başka yerde;

“Canlı hayvandan koparılan şey murdardır.” Buyurmuştur.

Peygamberimiz a.s.v. ;¹⁴ لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ

“Sizden biri sürekli olan ve akmayan, içinde yıkanmayı düşündüğü suya işemesin” doğanın kirletilmemesine yasaklarken, diğer taraftan da **“Yoldan eziyet edici şeylerin kaldırılması sadakadır.”**¹⁵

başka bir yerde Efendimiz şöyle buyurmutur;.. غُرَضْتُ عَلَى أَعْمَالِ أُمَّتِي حَسَنَهَا وَسَيِّئَهَا فَوَجَدْتُ فِي مَخَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَدَى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيقِ وَوَجَدْتُ فِي مَسَاوِي أَعْمَالِهَا النَّخَاعَةَ تُكُونُ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ

“Ümmetimin iyi ve kötü bütün amelleri bana arz edilip gösterildi. İyi amelleri arasında, yoldan atılmış rahatsız edici şeyi gördüm. Kötü amelleri arasında ise yere gömülmemiş tükürük de vardı.”¹⁶

sadaka sevabını ve ukba hayatını nazara vererek temiz yaşamı teşvik etmiştir.

Başka bir yerde **Efendimiz s. a. v;**

فَإِذَا تَنَحَّحَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَنَحَّحْ عَنِ بَسَارِهِ، تَحْتَ قَدَمَيْهِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَقُلْ هَكَذَا وَوَصَفَ الْقَاسِمُ فَتَقَلَّ فِي تَوْبِهِ، ثُمَّ مَسَحَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

“Biriniz tükürmek zorunda kaldığında, sol ayağının altına tükürsün, bunu yapamıyorsa şöyle yapsın; elbisesine tükürsün.”¹⁷ Buyurarak pratik olarak insanlara yol göstermiştir.

Hayvan ve çevreyle ilgili hadis-i Şerifler epeyce fazladır. İslam doğaya canlı mantığıyla yaklaştığından doğa-insan ilişkisinde müsrif olmamak kaydıyla doğadan dengeli bir şekilde faydalanmayı esas almıştır. Köpek, Kedi vb. hayvanların doğal yaşam alanlarında yaşamalarını önermektedir. Aksi taktirde bugünlerde yaşadığımız gibi insan- hayvan ve insan-tabiat ilişkisinde doğal dengenin bozulmasıyla toplumsal huzurun da bozulacağı kaçınılmaz olacaktır. Kur'an'ı Kerimde **“İnsanların elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde fesat çıkar; Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını böylece kendilerine tattırır.”**¹⁸ buyrulmaktadır.

Arz ettiğimiz ayet ve hadis-i şeriflerden;

a- Ekolojik düzenle toplumsal düzen arasında sıkı bir bağ bulunduğunu biri bozulursa diğeri de bozulacağı

b- İnsan, hayvan vb. canlıların doğal ortamlarının hemcinsleriyle yaşadıkları ortamlar olduğunu

c- İnsanın mikrop gibi görünmeyen canlılara karşı tedbirli olmasını

d-Temizlik malzemesi olarak kullanacağı malzemenin de temiz olması gibi sonuçlara ulaşmaktayız.

Sunulan ayet ve hadis-i şeriflere göre özellikle bugünlerde görünmeyen mikroplar karşı verilen

mücadelede, İslam'ın geçmişte insanların kurtuluşuna vesile olduğu gibi bugünde yarında en mükemmel ve vazgeçilmez bir sistem olarak bir kez daha kendi kendini teyit ettiğini müşahade etmekteyiz. Allah, “..Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım, sizin için din olarak İslâmiyet'i beğendim¹⁹...” buyurarak bu gerçeğe temas etmektedir.

Bedri KAYSADU
Bingöl İl Vaizi

¹⁰ 279, مسلم

¹¹ صحيح: 36 صحيح: أبي صحيح

¹² المحتاج تحفة 1/218

¹³ البخاري 3280، واللفظ له - ومسلم 2012

¹⁴ ومسلم 239 البخاري

¹⁵ مسلم 1009

¹⁶ Müslim, Mesâcid, 57, I, 390

¹⁷ 550 ومسلم 405 البخاري

¹⁸ Rum 41

¹⁹ Maide 3